

- Et spørgsmål om format...

Tekst og fotos: Kent Bovin

Portrætbilleder har, stort set, altid været højformatbilleder. Går man til en portrætfotograf vil man med næsten 100% sikkerhed få sine portrætbilleder i højformat, og det er der en naturlig grund til - vi mennesker er jo lavet i højformat.

De fleste mennesker har aflange ansigter så derfor vil et portræt også virke mest naturligt i højformat.

Proportionerne spiller også ind, og uden at gå for meget i historiske detaljer kan man roligt sige, at vi i høj grad læner os op af de klassiske malere, når vi snakker om formater. Standard størrelserne for fotografisk papir har i mange år været skåret i forholdet 3:4. Således er de mest udbredte rammer til portrætfotos populære standardstørrelser som fx 9 x 12, 18 x 24, og 30 x 40. De få afvigelser ind imellem, 13 x 18 og 24 x 30, ligger meget tæt på samme forhold, og det må siges at være de klassiske formater i fotografiet.

Klassisk 3:4 format - 4 højt og 3 bred.

Da Leica i første halvdel af forrige århundrede lancerede 35mm formatet, var det således noget af en nytænkning. Det nye format, 24 x 36, var jo i forholdet 2:3 og det har i alle årene siden været årsag til mange diskussioner og, ikke mindst, en hel del spekulationer om beskæring i mørkekammeret. Formatet 13 x 18 blev hurtigt til 12 x 18, og når man skulle overholde det populære 18 x 24, på grund af de færdigkøbte rammer, måtte 35mm fotografene beskære portrætterne en anelse i top og bund.

De professionelle portrætfotografer havde ikke helt det problem. Deres foretrukne kamera var i mange år mellem-format kameraet Hasselblad, som fra starten lagde sig fast på det kvadratiske filmformat 6 x 6, på såkaldte 120-film. For disse fotografer var det altså en selvfølge, at billedet de tog skulle beskæres, enten på den ene eller den anden led. Senere har andre kamerafabrikanter faktisk valgt negativformatet 4,5 x 6, men selvom mange så det som en naturlig udvikling, med en endnu mere økonomisk mulighed for endnu flere skud på filmen (6 x 6 formatet giver 12 billeder på en standard 120-film), har 6 x 6 formatet alligevel klaret sig ganske glimrende igennem til idag.

Portræt komponeret i kvadratisk format med Hasselblad kamera.

Vanen

I de ældre lærebøger om fotografi var der altid lange afsnit om komposition, og i disse, meget lærerige, bøger, støder på begreber som "rolige" formater" og "dynamiske" eller "aktive" formater. I den sammenhæng er højformat altid blevet betragtet som et "aktivt" format, hvor det brede format altid har været det "rolige" format. Man kan, groft sagt, sige, at ting der står op kan vælte, hvor det der ligger ned "hviler" i sig selv.

Stort set samme motiv i bred- og højformat. Hvad man foretrækker er en smagssag, men de fleste vil opfatte det vandrette billede som mere roligt at se på.

6 X 6

Som tidligere nævnt er 6 x 6 et meget udbredt professionelt format, og der findes fotoklubber hvis medlemmer udelukkende arbejder i, og komponerer deres billeder i, dette format. Det strider imod alle de gamle lærebøger, men ikke desto mindre er der kommet meget spændende og smukke kompositioner ud af kvadratet. Det skal de gamle vinylplader have en del af æren for. Pladeomslag, covers, var kvadratiske fra starten, og det var en ny udfordring for fotograferne, der skulle lave billederne. Formatet er lige aktuelt idag på nutidens CD-covers, så det kvadratiske format må siges at trives i bedste velgående.

Kvadratisk format brugt til CD-cover for bandet Mind Call i forbindelse med filmen "Oscar & Josephine".

Omvendt må man sige, at også de ekstra brede formater som biograffilmene valgte, Cinemascope, Widescreen etc. har deres styrker. I et af de klassiske biografformater bruger man forholdet 1:2, altså to kvadrater ved siden af hinanden, og det har især gjort oplevelserne af barndommens cowboyfilm endnu større. Det ville også være vanskeligt at forestille sig de lange, tørre landskaber i det vilde vesten i højformat.

Formatet 4:2, altså 2 kvadrater ved siden af hinanden. Det klassiske biografformat.

Professionelle modedefotografer har, især siden 1960'erne, gjort meget for at bryde med de klassiske forestillinger om, hvordan et godt billede skal se ud. At bryde rammerne og gå væk fra normerne har nærmest været en målsætning i sig selv, og et oplagt sted at være anderledes har været i valg af format. Idag må formatet siges at være frit. Man gør hvad man har lyst til, og begrebet panorama-billeder er også blevet almindeligt.

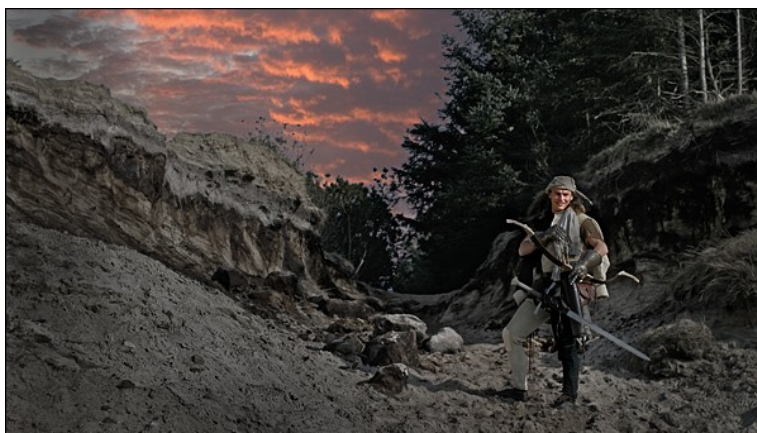
Prestholt säter ved Geilo i Norge i panoramaformat. Utænkeligt at fotografere i højformat... Dette billede er sammensat af flere enkeltbilleder med panorama-funktionen i Photoshop.

I den trykte del af modeverdenen vil det høje format altid være mest naturligt, og selvfølgelig også layout-mæssigt det logiske valg. Det gælder både for magasinerne og måden vi opfatter fx. plakater på.

Men...

Siden 1970'erne er der opstået en ny tankegang omkring portrættet. Groft sagt kan man undre sig over hvorfor det rolige, vandrette format ikke også skulle være naturligt til rolige, afslappede portrætter? Det har især fritidsfotograferne taget til sig, men også mange af de nye modedefotografer.

Denne udvikling kan der være flere grunde til, men det er helt sikkert, at fjernsynet er en væsentlig del af forklaringen. Eftersom TV-apparatet er en fast installation i dagligstuen har det aldrig været på tale, at vi skulle gå hen og vende det 90 grader i tide og utide. Ligesom i biograferne var bredformat det naturlige og afslappede valg som standard, og trods et mere ulogisk valg af selve forholdet imellem højde og bredde må man sige, at det vandrette tv-billede er kommet for at blive.

Det nye TV-format 16:9. Næsten Widescreen, to kvadrater, og så alligevel ikke - uvist af hvilken grund.

Hvad skal jeg vælge?...

Der er, som sagt, mange meninger for og imod de forskellige valg af formater. personligt opfatter jeg selv det brede format som det mest naturlige, og arbejder man med diasshows, eller Power Point præsentationer, ved man, at det er yderst forvirrende, hvis der veksles imellem høj- og bredformat billeder.

Man kan få mange timer til at gå med at filosofere over, hvorfor det nogle gange er det ene der virker, og nogle gange det andet. Logisk set er vi mennesker jo skabt op og ned, men vores øjne sidder ved siden af hinanden, og ikke over hinanden. Vi (i den vestlige verden) er vant til at læse fra venstre mod højre, og ikke op og ned. Skal vi følge med i en historie i billedform, vil det naturlige forløb også være i bredden - enten fra venstre mod højre eller modsat. Kun sjældent oppefra og ned.

Mit eget mål, når jeg laver modelfotograferinger i fritiden, er som regel, at lave alt i bredformat. Men ved hver eneste fotosession "popper" der altid motiver op, som skriger efter at blive taget i højformat. Kompositionen i kameraet holder ganske enkelt ikke i bredden, og resultatet bliver, at jeg bryder med min egen overbevisning og laver billedet i højformat. Ofte vælger jeg at skyde både bred- og højformat, men intuitionen holder i reglen stik, og så skal man vælge det der virker.

Det oplagte valg i dette tilfælde var højformatet. Ansigt, bluse og baggrund harmonerer fint farvemæssigt.

Samme situation, men med beskæring i bredformat. I stedet for at centrere ansigtet er øjnene placeret mere nær det gyldne snit, og et mere intenst portræt opstår.

Jeg tror ikke på, at det ene format nogen sinde vil vinde over det andet. Højformat vil altid passe fint til rammer, plakater, blade og magasiner. Hvis man pludselig begyndte at udgive aviser og ugeblade i bredformat, ville det kræve ekstra armlads at læse dem i bussen og toget, så alene af den grund vil de beholde deres nuværende format. Men jeg er overbevist om, at PC'ens indpas i hjemmene, sammen med fjernsynet, vil påvirke vores måde at se billeder på. Vi får ganske enkelt mere for pengene, når vi ser bredformatbilleder på en skærm. Højformatet står lidt underligt, midt i det hele, og vi oplever siderne af skærmen som spildplads. De moderne, kompakte digitalkameraer er også nemmest at betjene når de holdes vandret, så med zoomfunktionen som en selvfølge er det jo bare et spørgsmål om at zoome lidt ud, så har det oplagte højformat pludselig fået lidt mere med i siderne, og det hele ender som bredformat.

Prøv at lægge mærke til dine egne vaner, når du tager billeder, og tænk siden hen over, hvilke tanker du gør dig, når du sidder og vender og drejer familiealbummet... :-)

Tekst og fotos: Kent Bovin

Alle fotos og tekst er copyright Kent Bovin og må ikke benyttes i andre sammenhænge uden Kent Bovins skriftlige tilladelse.